

JAMES M. JASPER

James M. Jasper, politika, kültür ve ahlak konular üzerinde alışmaktadırdır. *Ahlki Protesto Sanatı*'nın yanı sıra, *Nuclear Politics* (Nükleer Politikalar), *The Animal Rights Crusade* (Hayvan Hakları Seferberlięi) ve *Restless Nation* (Huzursuz Ulus) adlı çalışmaları yayımlanmıştır. Jeff Goodwin ve Francesca Polletta ile birlikte, duygular ve toplumsal hareketler üzerine bir çalışma olan *Passionate Politics*'in (Tutkulu Politikalar) editörlüğünü yapmıştır. 1996'da tüm zamanını yazarlığa vermek üzere akademik hayat bırakan Jasper, çeşitli toplumsal kurumlar arasındaki stratejik etkileşimi konu alan birkaç ciltlik son kitabını tamamlamak üzere'dir. James M. Jasper New York'ta, bir zamanlar şair Allen Ginsberg'n oturduğu bir evde yaşamaktadır.

Ayrıntı: 1055
İnceleme Dizisi: 284

Protesto
Toplumsal Hareketlere Kültürel Bir Giriş
James M. Jasper

Kitabın Özgün Adı
Protest
A Cultural Introduction to Social Movements

İngilizceden Çeviren
Aslı Önal

Yayıma Hazırlayan
Tayfun Mater

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

© James M. Jasper, 2014
Türkçe yayım hakları AnatoliaLit Agency aracılığıyla alınmıştır.

Kapak Fotoğrafı
Lalocracio / iStock Unreleased / Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 – 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: Nisan 2017
Baskı Adedi 2000

ISBN 978-605-314-166-2
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Çağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

James M. Jasper

Protesto

Toplumsal Hareketlere Kültürel Bir Giriş

İNCELEME DİZİSİ
SON ÇIKAN KİTAPLAR

ETİN CİNSEL POLİTİKASI
Carol J. Adams

AZINLIĞIN ZENGİNLİĞİ HEPİMİZİN
ÇIKARINA MIDIR?
Zygmunt Bauman

PSİKOLOJİDE SÖZ VE ANLAM
ANALİZİ
Sibel A. Arkonaç

BENLİK YANILSAMASI
Bruce Hood

TÜRKİYE KENTLEŞMESİNİN
TOPLUMSAL ARKEOLOJİSİ
Erbatur Çavuşoğlu

MARKSİZMDEN SONRA MARX
Tom Rockmore

OYUN, OYUNBAZLIK, YARATICILIK
VE İNOVASYON
Patrick Bateson & Paul Martin

İLAHİ GAZAP:
DEHA NEDİR? DÂHİ KİMDİR?
Darrin M. McMahon

HARCIYORUM ÖYLEYSE VARIM
Ekonominin Gerçek Maliyeti
Philip Roscoe

KREDİOKRASİ
ve Borç Reddi Davası
Andrew Ross

ZİHİN VE DOĞA ARASINDA
Bir Psikoloji Tarihi
Roger Smith

ÖZGÜRLÜK
Zygmunt Bauman

ZAMANI YAŞAMAK
Jean Chesneaux

CAN ÇEKİŞEN İMPARATORLUK
Francis Shor

SÜREKLİ DEVRİM TEORİSİ
Eşitsiz ve Bileşik Gelişim Siyaseti
Michael Löwy

ŞİDDETSİZ DİRENİŞ
Felsefi Bir Giriş
Todd May

AYDINLAR SOSYALİZMİ
Jan Waclaw Makhayski

İLETİŞİM BİLİMLERİNİN
UNUTULMUŞ KÖKENLERİ
Der. Jacques Perriault

MODA-LOJİ
Yuniya Kawamura

MARKSİZM'İN ANLAMI
Paul D'Amato

CİNSELLİĞİN ÖNEMİ
Arzuya Yeniden Kavuşmak
Dr. Ghislaine Paris

ÇALIŞMA DÜŞÜNCE Sİ
John W. Budd

YORUM VE AŞIRI YORUM
Umberto Eco

HAYATIN GİZLİ HAZLARI
Theodore Zeldin

HAYATIN KIRILGANLIĞI
William E. Connolly

DEVLET VE HUKUK
Friedrich Engels, Karl Marx

İYİMSER OLMAYAN UMUT
Terry Eagleton

TEKNİK, SERMAYE, MEDYA
Peter Trawny

Frank Dobbin ve Michèle Lamont için...

İçindekiler

Tablolar ve Bilgi Kutuları	8
Önsöz.....	9
Giriş: Protesto Etmek	15
1 Toplumsal Hareket Nedir?.....	32
2 Anlam.....	61
3 Altyapı	96
4 Üye Kazanma.....	124
5 Sürdürme	146
6 Karar Alma	168
7 Diğer Oyuncuları Angaje Etme	188
8 Kazanma, Kaybetme ve Daha Fazlası.....	219
Sonuç: Kahramanlar Olarak İnsanlar	238
Kaynakça ve Önerilen Okumalar (*ile işaretli olanlar)	242
Dizin	250

Tablolar ve Bilgi Kutuları

Tablolar

1. Dört Temel Kuramsal Yönelim	45
2. Anlamın Figüratif Taşıyıcıları	74
3. Temel (ve bazı tali) Karakterler	79
4. Beş Farklı His Türü	92

Bilgi Kutuları

Janus İkilemi	18
Kirli Eller İkilemi	43
Karakter Çalışmasının Çifte İkilemi	83
Yenilik İkilemi	85
Araştırma Teknikleri	102
Medya İkilemi	110
Örgüt İkilemi	114
Genişleme İkilemi	135
Yaramaz veya Uslu İkilemi	137
Kimlik İkilemi	155
Kardeşler Takımı İkilemi	156
Güçlü Müttefikler İkilemi	171
Hedef Kitle Ayrıştırma İkilemi	213
Telaffuz İkilemi	224

Önsöz

Geçtiğimiz birkaç yıl, dünya genelinde birçok protesto hareketine tanıklık etti: Kuzey Afrika ve Orta Doğu'nun yurttaşları, Amerika'daki Çay Partililer ve Wisconsinli kamu çalışanları, İspanya'daki Indignados [Öfkeliler], dünya genelindeki "İşgal Et"çiler, Avrupadaki kemer sıkma karşıtları, İran yeşiller hareketi, İstanbul Taksim Meydanı, Kiev devrimcileri ve daha niceleri. Fakat dünya tarihinin bu önemli anlarına tanıklık etmekten dolayı kendimizi şanslı addederken şunu da unutmamalıyız; protestolar gezegenin her yerinde, her gün yaşanıyor ve bu hep böyle oldu. Çoğu zaman onlardan haberimiz bile olmuyor, tabii medyada bahsi geçecek denli dramatik ve uzun soluklu değilse. Protesto, insan varoluşunun asli bir parçasıdır ve tarihin her döneminde önemli değişiklikler yaratma potansiyeline sahip olmuştur.

Toplumsal hareketler, protestoların günümüz dünyasında en sık aldığı biçimdir. Sıradan insanlara en temel ahlaki sezgi ve ilkelerini keşfetme, açıkça ifade etme, sonuna kadar yaşama olanağı tanır. Bireyler, diğerlerinin katılımını sağlamak, onları ikna etmek ve ilham vermek gayretiyle bir araya gelirler ve bunu yaparken bulabildikleri tüm araçlardan yararlanırlar: para, medya, hikâyeler, kolektif kimlikler, şakalar, karikatürler ve bazen de silahlar. Bazıları bu hareketlere tesadüfi ve düzensiz bir katılım gösterirken, diğerleri canıgönülden inandığı davalara hayatını adar.

Görünüşte en özgecil olan eylemlerde bile kişisel bir çıkar aradığımız şüpheli bir dünyada, insanların maddi konforlarını, mali istikrarlarını, aileleriyle geçirdikleri zamanı, normal seyirinde ilerleyen hayatlarını, başarı şansı görünüşte son derece az olan ahlaki projeler ve riskli taktikler uğruna terk etmelerini anlamak zor gibi görünebilir. Kendileri için görece az şey talep edip, toplumumuza bu tür faydalar sağlayan bu insanlar kimlerdir? Onları motive eden şey nedir? Dünyaya dair ne düşünürler? Kazanmalarını veya kaybetmelerini sağlayan şeyler nelerdir?

Son yıllarda, toplumsal hareketler üzerine çalışan akademisyenler, protestolara eşlik eden kültürel anlamlar ve hisler ile insanların kendi hayatlarını anlamlandırmak ve ahlaki hayallerini geliştirmek için bunları nasıl bir arada dokuduğunu giderek daha fazla takdir etmeye başladılar. Protestocular ve angaje ettikleri kitleler, eylemleri ve aldıkları kararlar aracılığıyla, gerek kendi hedef ve kimliklerini ifade edip yaratarak gerekse istediklerini elde etmelerini sağlayacak bir dizi taktiği elekten geçirerek “kendi yollarını buluyorlar”. Katılımcıların bakış açılarını anlamadan toplumsal hareketleri anlayamayız.

Bir dava uğruna girişilen gönüllü kolektif eyleme bakmak, kültürün nasıl işlediğini görmek için de iyi bir yoldur, zira her toplumsal hareketin merkezinde yeni anlamlar yaratmaya dönük bir çaba yer alır. Kültürün yaratımı ve yaşadığımız dünyaya etkileri, başka hiçbir yerde bu denli belirgin değildir. Protestoyu anlayabilmek için kültürün değerini teslim etmek gerekir, fakat

diğer yandan da protesto, kültürün nereden geldiğini anlamamıza yardımcı olur.

Kültür anlamdır: kendi eylem ve güdülerimiz de dahil olmak üzere dünyayı nasıl anlamlandırıyoruz, bunları diğerlerine nasıl anlatıyoruz, diğerlerinin eylemlerini nasıl anlıyoruz ve kim olduğumuzu, kim olmak islediğimizi nasıl ortaya koyuyoruz. Anlam, hem aklımızda hem de bir yürüyüşte döviz olarak taşınacak bir kâğıdın üzerine yazılmış birkaç kelimeye somutlaşan fiziksel taşıyıcılardadır. Bu, hem devam eden bir süreç hem de o sürecin rastlantısal bir sonucudur.

Kültürün bir vechesi, bilişsel kavrayışlara dikkat çekme veya eylemi güdüleme gücü kazandıran pek çok duygudan oluşur. Hisler, tıpkı insan yaşamının tamamında olduğu gibi, protestonun da her aşama ve her vechesinde mevcuttur. Bir zamanlar bir irrasyonellik kaynağı olarak düşünülen duygular, karar vermemiz ve hedeflerimizin peşinden gitmemiz konusunda bizlere yardımcı olur. Öfke ve ahlaki hiddeti bir araya getiren bir duygu olan infial, protestonun can damarı ve dünyada düzeltilmesi gereken ters bir şeyler olduğuna dair hissettiğimiz ilk işarettir. Ayrıca bize bunu düzeltme yönünde çabalamamız için gerekli enerjiyi verir.

Strateji, protestonun bir diğer kültürel boyutudur: hedeflerle ilgili kararlar ve bunların peşinden gitmek için kullanılacak araçlar; ittifaklar oluşturma ve rakiplerin saptanması; seçtiğimiz taktiklere olanak tanıyacak kaynakları seferber etme. Stratejik tercihler nadiren açık ve nettir; protestocuların üzerinde müzakere etmesi gereken sayısız bilmece ve ikilem vardır. Her bir tercih için, vaatler ve yararların yanı sıra bedeller ve tehlikeler söz konusudur. İlerleyen bölümlerde bu ödünleşimlerin [trade-off] en yaygın hallerine değineceğim, çünkü (kazansalar da kaybetseler de) protestocuların yaptıkları şeyi nasıl yaptıklarını anlamak için, onları bu ikilemlerle mücadele ederken izlememiz gerekiyor. (Ödünleşimler, karar alıcılar onların farkına varıp mücadele etmeye başladığı anda ikilemlere dönüşür.) Bunların nasıl stratejik kararlara dönüştüğünü, halihazırda içlerinde

barındırdıkları veya icat ettikleri kültürel değerler yoluyla anlayabiliriz yalnızca. Yapılan en sıradan tercih bile, kültürel bir merceğin filtresinden geçer.

Şu üç ifadeyi, *toplumsal hareket*, *protesto hareketi* ve *protesto*, neredeyse birbirinin alternatifi olarak kullanacağım. Toplumsal hareketlerin çoğu, katılımcılarının kendi dünyalarında rahatsız edici buldukları şeylere odaklanan protesto hareketleridir; hatta katılımcılar kimi zaman olumlu alternatif öneriler geliştirecek denli ileri gidebilirler. (Bazıları işleri farklı şekilde yapmak için yeni yollar geliştirirken, bazıları geliştirmez.) Britanya yurttaşlarının yeni yol yapımını durdurmak için mücadele vermesi bir protesto hareketidir; seri üretim Alman biralarına karşı ev yapımı İngiliz biralarını destekleyenlerin çabaları ise toplumsal bir harekettir. Kısacası protesto hareketleri, toplumsal hareketlerin bir alt kümesidir.

Fakat tüm protestolar protesto hareketi biçimini almaz: şikâyet sahipleri, seçilmiş temsilcilerine veya yerel gazetelere konuyu yazmakla yetinebilir, yani salt normal yollardan ilerlemeyi tercih edebilirler; diğer uçta ise bazı protestocular protesto hareketleri başlatmak yerine devrimci ordular kurabilirler. Çoğu kez siyasi partiler, başkaca hareketlere ihtiyaç duymaksızın protestoları yönlendirir; bu durumda partilerin *kendisi* birer harekettir.

Bireyler, protesto etmek için her zaman toplumsal hareketleri beklemezler. Bazıları, diğerleri tarafından görmezden gelinmeyecek, açlık grevi veya kendini yakma gibi dramatik eylemlerle, protesto etmenin bireysel bir yolunu bulur. 1953 yılında Hindistan, Telugu dilinin konuşulduğu Andhra Pradeş adında yeni bir eyalet kurdu, bunun kısmi de olsa nedeni, Potti Sreeramulu isminde bir adamın meseleye dikkat çekmek amacıyla ölüm orucuna girmiş olmasıydı. (Şu satırları yazdığım esnada bazı Hintliler Andhra Pradeş eyaletinden başka bir bölgenin ayrılarak yeni bir eyalet olması ümidiyle kendilerini ateşe veriyorlar, tıpkı Çin'in ülkelerini işgalini protesto etmek için yıllardır aynı şeyi yapan düzinelerce Tibetli gibi.) Ancak protestolarını eşgüdümlü hale getirmek isteyen bireyler, birtakım hareketler örgütler.

Dünyanın her yerinde ve herhangi bir anda binlerce toplumsal hareket faal bir halde. Bir iki toplumsal hareket içinde yer almış olan okurlar bile, hakkında yazılanları okumak veya televizyonda izlemek suretiyle, çok daha başka hareketlerle karşılaşacaklar. Hareketlere dair yazılanları okuduğumuzda, sormamız gereken sorular neler olmalı? Medya haberlerindeki ön yargıların ötesine nasıl geçebiliriz? Gerçekte ne istediklerini nasıl anlayabiliriz? Onlara kültürel bir mercekle yaklaşmamız gerekiyor.

1987 yılından beri toplumsal hareketlerle ilgili lisans ve yüksek lisans dersleri veriyorum ve öğrencilerimden onların benden öğrendiklerinden daha fazla şey öğrendim. Bazıları veya çoğu benim derslerimi almadan önce, alırken veya aldıktan sonra birer aktivistti. İlk zamanlarda AIDS ve gey-lezbiyen haklarından oluşan dava konuları, son dönemlerde küresel adalet ve İşgal Et hareketlerine dönüşmüş olsa da, karşılaştıkları zorluk ve ikilemler oldukça benzerdi. Siyasi aktivizmi bizatihi besleyen, korumalı bir alan olan CUNY [New York Devlet Üniversitesi] Lisansüstü Eğitim Merkezi'ndeki öğrencilerim, siyasi katılım sırasında olup bitenleri anlamam konusunda bana özellikle yardımcı oldular. Araştırma asistanlarım Kevin Morgan, Marisa Tramontano ve Gabriele Cappelletti başta olmak üzere, her birine teşekkür ediyorum. Lisansüstü Eğitim Merkezi'ndeki haftalık Siyaset ve Protesto Atölyeleri'nde kapsamlı yorumlar aldım; Liz Borland ve College of New Jersey'deki öğrencileri, kitabın müsveddelerini cömertçe gözden geçirip harika geribildirimlerde bulundular. Naomi Gerstel, A. K. Thompson ve Jonathan Smucker'ın, ilk taslaklar üzerine geniş kapsamlı yorumları oldu. Ayrıca, bana sağladıkları beslenme, barınma ve burs imkânları ile *Protesto*'nun ilk taslağını yazdığım güzel ofis için, Wassenaar'da bulunan Hollanda Beşeri ve Sosyal Bilimler İleri Çalışmalar Enstitüsü'ne teşekkür ediyorum.

Bu kitapta protesto ve toplumsal hareketlere dair, yapı ve kısıtlılıkları göz ardı etmeden eylem ve -özel- maksadı ön plana çıkaran bir giriş yapmaya çalıştım. Kitap, araştırmacıların son

on yıllarda yaşanan toplumsal hareketler ve ilgili angajmanlara dair sormuş oldukları temel soruları içermekte ve bunları her okurun anlayabileceğini umduğum bir tarzda ortaya koymaktadır. Kitabın ders kitabı olarak okutulmasını kolaylaştırmak adına, bir öğrencinin kitabı bitirdikten sonra öğrenmesi gerektiğini düşündüğüm kavramları dikkat çekmeleri için **koyu renk** harflerle, listeleri ve diğer standart yazım vurgularını ise italik harflerle belirttim. (Dolayısıyla, **blok katılım** kalın harflerle, fiziksel anlam taşıyıcılar listesinin bir parçası olan *müzik* ise italik harflerle yazıldı. Müziğin ne olduğunu tanımlamama ihtiyacınız olduğunu sanmıyorum.) En yaygın ikilemleri, bilgi kutularının içine yerleştirdim. Kitabı daha kolay okunur hale getirmek için kaynak göstermedim ve çalışmalarına referans verebileceğim halde vermediğim tüm akademisyenlerden özür diliyorum.

Her bölüm, bölümün kalan kısmında bahsedeceğim konuları örneklendirmek için kanıt mahiyetinde faydalandığım bir kaynakla başlıyor. “Wilkes ve Özgürlük” hareketi ve kadın hareketi gibi önemli tarihsel hareketlerin yanı sıra, son yıllardaki İşgal Et gibi girişimler ile sağ-kanat bir hareket olarak Amerikan Hıristiyan Sağ’ını ve yanı sıra Mısır’daki devrim girişimini ele almaya çalıştım. Toplumsal hareketleri konu alan derslerin sınavlarına hazırlanan yüksek lisans öğrencileri de dahil olmak üzere, konuyla ilgili daha fazla okuma yapmak isteyenler için, kaynakçada geçen bazı çalışmaların yanına yıldız işareti (*) koydum; bunların konuyla ilgili kapsamlı bir araştırmaya zemin hazırlayacağını düşünüyorum. Görüşlerinizi e-posta aracılığıyla iletmenizden memnuniyet duyarım: jjasper@gc.cuny.edu.

Giriş: Protesto Etmek

Şenlikli Kamp Alanı: Wall Street'i İşgal Et!

Wall Street'i İşgal Et, 2011 güzünün iki heyecan verici ayı boyunca dünyanın ilgisini üzerinde topladı ve başka yerlerdeki benzer kamplara ilham kaynağı oldu. 17 Eylül'deki ilk işgal, popüler reklamların komik parodileri niteliğindeki “yeraltı reklamları” ile bilinen, tüketim karşıtı bir grup olan Adbusters'ın başlattığı bir e-posta zinciriyle örgütlendi.

Zuccotti Park'ı işgal eden militanlar hiç vakit kaybetmeden, çoğu Amerikalının gerek Cumhuriyetçiler gerekse Demokratlar tarafından 1981'den beri uygulanan neo-liberal politikalar karşısındaki ahlaki bıkkınlığını özetleyen “Yüzde 99” ve tamamlayıcısı “Yüzde 1” etiketlerini kullanmaya başladılar. Bu dâhiyane kav-

ram çifti, ezici çoğunlukla dayanışmaya işaret ediyor ve ekonomi pastasından hak ettiği kadar fazla pay alan, arsız bir kötü adam tanımlıyordu. Bu tam tamına, biri negatif diğeri pozitif iki zıt duygudan oluşan ve bir infial yaratarak insanları iyi olan kutba çeken türde bir **ahlaki bataryaydı**.

Hareketin bir diğeri müthiş kavramı da, kısa süre sonra yüzlerce figüratif ve fiziksel mekânda uygulanan taktiksel bir davet olan “işgal et”in kendisiydi: Oakland’ı İşgal Et, Toledo’yu İşgal Et, Ataerkilliği İşgal Et, SEC’i [ABD Sermaye Piyasası Kurulu] İşgal Et, Evleri İşgal Et, Şabat’ı İşgal Et, Boehner’i İşgal Et, Kuleletayı İşgal Et veya Kıbrıs’taki Tampon Bölge’yi İşgal Et gibi.

İşgalciler, karar almak için genel meclisler kurdular. Herkesin söz alabildiği uzun toplantılarda, mutabakata varmaları gerekiyordu. Dinleyicilerin konuşmacının sözlerini tekrar ettiği “halk mikrofonu”, tüm kitleyi her düşünceyi tane tane söylemek ve kalabalığın arka taraflarında yer alanlara ulaştırmak zorunda bırakıyordu. Birkaç basit el hareketi, anında bir geribildirim yaratıyor ve uzun toplantıları daha eğlenceli ve katılımcı bir hale getiriyordu. Zuccotti Park’ta kamp kuran protestocuların, külfetli olmakla birlikte “gerçek” demokrasiyi ahlaki bir özlem olarak idrak edenler için heyecan verici bir süreç olan katılımcı demokrasiye vakfedecek bolca zamanları vardı. Burada, daha önce deneyimledikleri her şeyden çok daha demokratik, yeni bir yaşam biçimi söz konusuydu. Meclislerdeki demokrasinin dozu, yeterince temsil edilmediği veya dezavantajlı olduğu düşünülen yahut da henüz söz almamış olan kişileri sıranın ön kısımlarına alan “konuşmacıların önceliklendirilmesi” yöntemi sayesinde artırılıp azaltılıyordu.

Ucuz bahaneler peşindeki ana akım haber medyası, hareketin Başkan Obama veya Vali Cuomo’dan karşılık görmesini beklediği somut bir talep ya da politikası olmadığından dem vuruyordu. Gerçekten de, giderek büyüyen genel meclislerden kesin öneriler, az çok detaylı planlar çekip çıkarmak kolay değildi. Ama parlak bir arkadaşın bir queer sloganından uyarlayarak dövizine yazdığı “Buradayız, kafamız karışık, buna alışın” cümlesinde de ifade